

cem cristi. vñ beatus bernardus. Ut quod homines in vita sua dissimulant agere penitentiam et de extrema presumunt confessionem nam in omni scriptura canonica tantum vñ inuenies in extrema penitentia saluatum et hoc hora dominice passionis. Ex his igitur dictis colligitur quod mortiferum et quod periculosum fit deferre confessionem et penitentiam usque ad extremam mortis horam. Omnis ergo qui se huiusmodi diuersis laqueis tam periculosus irretitus sentit ad cor redeat ex timorem mortis et futurum iudicium seu damnationem perpetuam per oculis habeat et suam conscientiam per vitia seu peccata maculatam per humilem confessionem suo prelato cui tenetur sua secreta pandere postposito omni timore et verecundia patefaciat. multo melius est enim coram vno homine erubescere quam coram deo et omni celesti curia verecundiam sustinere et per consequens eternam damnationem incurrere igitur vnusquisque fidelis non differat penitentiam sed cum se sauciatum per aliqua peccata senserit currat ad remedium confessionis deum iratum iudicem conuertit in piissimum patrem. testate beato bernardo qui dicit. **O** felix penitentium humilitas o beata spes confitentium quod facile vincis inuincibilem quod cito tremebundum iudicem conuertis in piissimum patrem et sic patet de confessione que est secunda pars penitentie.

Incipit tertia distinctio primi libri.
 Valo granati Filius

Dist. explana
 tionem duarum partium videlicet confessionis et contritionis nunc de tertia parte videlicet de satisfactione de fidero informari.

Ca. .I. Patet **Q**

Sire debet
 quod ad emendationem peccatorum maxime mortalium necessaria est satisfactio. oportet enim vt crimina ad plenum purgentur. quantum ad reatum et quantum ad actum. Quantum ad reatum vt de preteritis satisfaciamus. Quantum ad actum vt tenuo nil tale committam. vñ rich. de sancto victore sic dicit. In criminalium peccatorum expurgatione opus est confessione et satisfactione nam pro peccato et ordo quibus solent ad venialium peccatorum in expurgationem sufficere. criminalia expurgare oportet ad plenum tam secundum reatum quam secundum actum. secundum reatum vt de preteritis satisfacias. secundum actum vt de reliquo nil tale committas: vel committere presumas. **Q**ualis autem debeat esse satisfactio pro peccatis. thomas de aquino declarat sic dicit. Satisfactio debet esse talis per quam aliquid nobis subtrahimus ad honorem dei. nos autem non habemus. nisi tria bona: scilicet bona anime et bona corporis et bona fortune scilicet exteriora. Ex bonis quidem fortune subtrahimus nobis aliquid per elemosinam sed de bonis corporalibus per ieiunium. ex bonis anime non oportet vt aliquid subtrahamus nobis quantum ad essentiam sed quantum ad diminutionem ipsorum. quod per ea efficiuntur deo accepti per hoc quod ea submittimus deo totaliter et hoc per orationem. huc thomas. **U**nde notandum quod satisfactionum quedam sunt partes principales scilicet oratio ieiunium et elemosina. Quedam vero sunt secundarie. que ad has requiruntur vt vigilie peregrinationes et discipline. Dicendum ergo quod omnia opera carne affligentia reducunt ad ieiunium. Omnia vero opera spiritualia ad orationem et omnia opera misericordie ad elemosinam reducunt. Sufficiens vero per

Liber .I. **D**ist. III. **C**a. I.

cium principalit̄ pōt accipi ex preter
mini a quo ē motus satisfactoris. qz
per ieiunū reuocamur a concupiscen
tia carnis per elemosinam a concupiscē
tia oculorū. p orationē a supbia vite.
Secūdo modo sumit̄ sufficiētia ista ex
pretermim ad quē p ieiunū bñ ordi
nat̄ hō in seipō. p elemosinā ad pro
ximū. p orationē ad deū. Tertio mō
sumitur hęc sufficiētia ex parte mate
rie de qua fit satisfactio. qz per elemo
sinā fit satisfactio de bonis exterioris
substantie. p ieiunū de bonis corporis
per orationē de bonis mētis. Quar
to mō sumit̄ hęc sufficiētia ex pre mo
do satisfaciendi. fit em̄ satisfactio tri
bus modis. vel p punitōz. vel fm̄ re
demptōz. vel p supplicatōne. Primū
facimus ieiunādo. scōz elemosinam
dando. tertū orādo. Quarto sumitur
hęc sufficiētia ex pre effectus. per sa
tisfactionē em̄ nobis tria magna bo
na pueniūt scz ipeccatio gratie. remis
sio pene. expiatio reliquiarū culpe. ad
primū videt̄ valere elemosina ppter
multiplicatōz intercessorū. ad scōz ie
iunū. ad tertū oratio. Consistit ergo
satisfactio in his tribus scz in oratiōe
ieiunio. et elemosina. vt ille ternarius
contra istū nephariū ternariū dyabo
li opponat̄. Oratio videt̄ ptra supbiam
ieiunū ptra carnis concupiscētiā.
elemosina ptra auaritiā. **A**lter
etiam pōt dici videlicet qz satisfactio
consistat in duobz scz largitōe elemo
sine. et carnis maceratōe. **S**ed Ele
mosina aut̄ triplex ē. prima consistit ī
cordis p̄p̄ctōe qñ aliquis seipsum
offert deo iuxta illud. miserere anime
tue placēs deo. Qui em̄ pauperi ele
mosinā p̄ter et se ab iniquitate non ab
stinet. talis qd minus est. obtulit. et qd
maius est peccato seruauit. de hoc di
cit beatus gre. Qui indigenti primo

exteriorē substantiā prebet sed vitā suā
a nequitia nō custodit. rem suā deo tri
buit et se peccato hoc qd minus ē ob
tulit auctori. et hoc qd maius est serua
uit iniquitati. hęc gre. Sed penitens
et satisfaciens p suis reatibz studeat
cor̄p̄ritū et corpus mūdū in se exhibe
re deo. vt possit elemosinā acceptā cri
sto offerre. Secūda elemosina ē in cō
passione proximi. qua p̄parimur alie
nis aduersitatibz tāqz nostris. de qua
compassione dicit gre. xx. morali. sic.
Plus nōnūqz esse dicimus p̄pati ex
corde qz dare qz q̄squis p̄fecte indigē
ti cōpatitur minus estimat omne qd
dar. Super afflictū quippe p̄patietes
plangimus. qñ aliena damna nostra
reputamus. et culpas delinquentū no
stris mūdare fleribz nitimur. **N**ō vide
licet agentes plus plerūqz nobis. qz
his pro quibz agit subuenimus quia
apud iternū iudicē ex gratia caritate
asp̄rate p̄missa. queqz p̄fecte diluit
p̄pria. qui pure plāgit aliena. hęc gre.
Qui exteriores diuitias nō habet in
his operibz misericordiē se exercere
debent. Ad hoc faciendū hortatur rich
ardus de sancto victore sic dicēs. **M**i
sericordia magna est aliene afflictio
ni compati. maior aut̄ pro alienis re
atibz compungi. p̄claruz em̄ genus
est misericordie delinquentes deslere
penitentibus indulgere. aliena deli
cta p̄p̄tis lacrimis delere. In his ope
ribz misericordie nos exercere debe
mus qui exteriores diuitias nō habe
mus. Magna em̄ est elemosina nuduz
vestire maior autē indisciplinatū mo
rū doctrina ornare. Optimū vero ele
mosine genus corripere inquietos cō
solari pusillanimes. paciētes esse ad
omnes. hęc richardus. Et beatus ber.
Plus em̄ est verbi pabulo victuram
in p̄petuū mentem reficere. qz ventrē
l. iij.

periture carnis terreno pane faciare.
Ponunt etiam p quosdam septem elemosine pres. s. docere ignorantem. consulere dubitari. solari tristē corrigere peccatē remittere offendēri. portare onerosos et graues et p oibz orare q etiam hoc versu prinēt. **C**onsule castiga solare remitte fer ora. Ita tñ q sub eodem intelligatur consiliū et doctrina **T**ertia elemosina psistit in largitione manuali. **U**n dñs in euāgelio. **D**ate elemosinā et oia munda sunt vobis. et **B**eatus aug. **E**lemosina mūdāt peccata et ipsa interpellat pro nobis ad dominū qz quicquid dederim? ipz integre possidemus. **S**i vis ergo esse mercator optimus. da qd nō potes obtinere vt recipias qd nō poteris amittere da modicū et recipies centuplū. da teporalē possessionē vt psequaris hereditatē eternā. vtātur diuites psuetudine infirmitatis sue: sed doceāt alif se nō posse. melius em facerēt si aliter possent qz si psuetudines mittas egrotas. concedit tibi vti p̄ciosis da pauperibz vilia. **D**ec aug. **E**t **C**risosto. **S**trulicia est illic relinquere vñ exiturus et illuc non premittere quo iturus es illuc ergo sbām tuā colloca vbi patriam habes. **D**e elemosina etiam dicit pe. da. sic. **Q**virtus elemosine. que velut flumen fontis irrigui et peccatorū inquinamenta detergis. et estuantū vitioy flāmas extingnis. **F**elix elemosina. q de gelxne baratto tenebrarū filios extrahis. adopratos regni celestis luci p̄perue introducis tu de maibz pauperū volas ad celū et illic tuis amatoribz p̄paras hospitū. et p̄bes hereditatē imarcessibile et celestis curie dignitatē. **M**irāda misericordie virtus q peccatorū oim rubiginem purgat. fremētū peccatorū incitāmēta mortificat et splendore celestis

gratie tenebrosas hoiz mētes illustrat felices nūdine. p̄ber panis exiguus. acquirēt regnū. p̄rigit munus. p̄paratur aula celoz. nūq̄ deo carus erit qui vel affectū vel effectū elemosine nō habuerit vt scz qui nō habeat rē. habet arvolūtātē. et dū domesticē facultatis res nō exuberat. liberales animi diuitias non amittat. hxc pe. da. **S**ūt etiam fm quosdam septē elemosine corporales. scz pascere esuriētes portare sicientes vestire nudum recolligere hospitē visitare infirmū redimere captiū et sepelire mortuum. **U**n versus. **U**isito poto cibo redimo tego colligo condo. **I**ste igit sūt tres elemosine siue tria genera elemosinarū. p̄ q̄s penitens satisfacere debet pro peccatis suo creatori. **Q**uisquis ergo habet terrenam substantiā. tenet ad manualē largitōz. vt tribuat elemosinā necessitati paciēti fm maius et minus. p vt dicit **L**obias **S**i multum tibi fuerit tribue habūdāter. si exiguū tibi fuerit etiaz exiguū libenter ipartiri stude. **X** **S**i quis vero terrenā substantiā nō hz vt sunt paupes vel religiosi. q̄bus nō adest facultas rez tpaliū. seipos offerāt deo p̄ p̄emptū mūdi. et a more dei ac p̄passionē proximi vt p̄missū ē. et acceptā oblatōz siue elemosinā obtuleit deo. **C**arnis at maceratio psistit i q̄tuor. s. i orōibz ieiunij vigilijs et flagell. **A** **D**e orōe sciēd. **O**ro ē p̄geties vcu ad aliquid obrinēdū et in deum tendētū. ipsa quippe cū ex cor de p̄trito et hūili fusa fuerit. remissōz peccatorū a dño et recōciliatōz obtinebit. **D**e hoc dicit iohānes abbas montis sinay i tractatu de xxx. gradibz sic. **O**ratō fm qualitātē eius ē p̄iunctio et vniō hōis et dei. fm vero opatōz dei ē recōciliatō. lacrimaz mater. peccatorū p̄piciatō. rēp̄ratōnū p̄ns. et tribula

tionū murus. āgloꝝ opus. futura iocū
ditas virtutū fons. delitie anime. mē
tis illuminatio. desperatōis securitas
spei demōstratō. tristitie solutio. diuini
cie monachoz. thesaurus quiescenti
um. **Lxx** Johannes abbas. **M**agnum
em̄ remediū est penitentibz ipsa ora
tio. ⁊ contra temptamēta omnia mu
nimentum egregium. **Q**uā etiā comē
dās beat⁹ Bernardus sic dicit. **Q**uid
oratione preciosius. q̄ deo est sacrifi
cium. angelis organū. sanctis p̄mi
um. orātibz p̄sidium. p̄teritis vnguen
tum. penitentibz remediū. hostibus ia
culū. temptatis oibz firmamētum. **E**t
p̄out thomas dicit. **S**ciēdū fm̄ quos
dam q̄ duplex est orō quedā est p̄tem
plantū. quorū p̄uersatō in celis ē. et
talis totaliter ē delectabilis nō satiffa
ctoria. alia est que p̄o peccatis gemi
tus fundit. ⁊ talis hz penam ⁊ est sa
tisfactionis p̄s. vel dicēdū melius. q̄
quelibet oratō habet rationē satisfacti
onis. qz quāuis aliqua habeat sua
uitatem spiritus. habet tamen afflicti
onem carnis. **Q**uia dicit gr̄. **D**ū cre
scit in nobis fortitudo amoris intimi
infirmitas. **D**e thomas de aquino **D**e se
cundo scz de ieiunio. **B** **N**otādū
q̄ triplex est ieiunū **P**rimū est corpo
ris a cibo materiali **S**ecūm afflictōis
a gaudio tēpali **T**ertium spirituale a
mortalī peccato **E**t hoc triplici ieiunio
debemus castigare corpus nostrū. pa
rū est em̄ qd̄ prodest ieiunare a cibo ni
si ieiunetur a peccato. **D**e ieiunio tam̄
corporali sciēdū. q̄ abstinentia a cibo
materiali carnem affligit. ⁊ penas ge
nerat ideo est maxima p̄s satisfactōis
qz vt cōmuniter penitentibz ieiunium
pro peccatis indicitur vt p̄ abstenen
ciā castigati cicius a suis sceleribz es
mūdent. **E**t de virtute ieiunij. **J**ohā

nes Abbas montis sinai in tractatu
de xxx. gradibz sic dicit. **I**eiunū ē vi
olētia nature. decisio delectatōis que
turis. decisio caloris ꝑcupiscētie. me
ditationū malay et intentionū subci
sio. libertas somnioꝝ. mūditiā oratō
nis. anī luminare. mētis custodia. cō
punctōis porta. suspiriū humile. ꝑtri
tio hylaris. restauratio multiloquij. oc
casio trāq̄llitatis. obediētie custos. so
mmi euacuatio ⁊ alienatō. sanitas cor
poris. peccatoꝝ remissio. porta ⁊ dicit
e paradisi. **S**z hz ieiunū tyrānū vicz
gulā. q̄ est porta vitioꝝ fluctus ⁊ vn
da iniquationū. ⁊ p̄fundū ignorarum
⁊ indicibiliū imūditiarū **E**x qua etiā
procedit ociositas multiloquiū risus
parratio scurrilitatis. ꝑtradictō glori
acio. audacia. ꝑsumptio. amor mundi
sordida rō. **Q**ui aut̄ possidet paraliti
cū ipse interpellat ꝑra carnē ⁊ ille ex
oratus gulā vitiose oriri nō sinit. **Q**ui
em̄ sunt sine gustu illius penitus ꝑ gu
le dulcedinē querūt delectari **D**e **J**o
hānes abbas. **E** **I**eiunū aut̄ dicit
cū **Lxx** quatuor comitari scz largitas
leticia hora ⁊ mēsurā. **D**e largitate dicit
Beatus ieronimus **Q**d̄ māducatur?
eras si nō ieiunares. da paup̄ibz. vt ie
iunū tuum. sit saturitas anīe nō mar
subij lucrū. **D**e leticia dicit dicit. **C**um
ieiunatis nolite fieri sic ipocrite tristes
De hora ieiunij legit̄ i libro **Regū**
tonathas ꝑueit hora ad iudicatus fuit
morti. **D**e mēsurā dicit beat⁹ aug. **N**ēs
aviditate cibozum lassata. ꝑdit oratō
nis virtutem **D** **H**unc videndū
ē de vigilijs. de q̄bz dñs dicit vigilate ⁊
orate ne irretis i temptatōem. **E**t bea
tus petrus i canoni. sua **S**obriū estote
⁊ vi. **N**ā q̄ sobriū agilioꝝ ē ⁊ expe
ditioꝝ ad vigilādū. **C**ū vero repletus
fuerit cibo. segnis erit et piger ad ma
ne surgēdū ad deū laudādū nec tal̄ ꝑ

terit dicere cū p̄sa' mista. **M**edia nocte surgebam ad p̄fitendū tibi. q̄ aut̄ ieiunia reddant homines agiliores ⁊ expeditiores ad vigilādū. De hoc dicit **Effrem abbas**. Ad vigilādum multū ieiuniū valet sicut em̄ miles plurimorum onere p̄grauatus impedī ad bellū ita ipeditur monachus ad vigilandum cū escarū largitate turgescit. nō em̄ possumus vigilare. cū v̄ter noster fuerit dapibz onustus. sed oppressi sōno vigiliarum fructus amittimus. ⁊ maximū detrimentū anime nostre acquirimus. **Vigilās ergo stude copulare ieiunium. vt cunctis anime virtutibus florere possis. vt caro tua subiecta sit anime tue. ancilla famuletur domine sue. hxc Effrem.** Et quia vigilie quandam fatigationem seu penam annexas habent. ideo sunt partes satisfactionis pro peccatis. Ad hanc igit̄ vigiliarū virtutem sectandam hortatur. **Beatus paulus sic dicens. In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut dei ministros in multa patientia in vigilis multis.** **E** Ultimo etiaz videndū est de quarto scz de flagellis q̄ primo consistūt in armis penitentialibus scilicet cinere cilicio ⁊ lacrimis deinde in pectoris tōsione iugi genu flexione et disciplinis. Item in afflictione peregrinationis. Item in tribulatione et cuiuslibet egritudinis afflictioe qualia flagella sustinuit iob. Quilibet ergo penitēs prout p̄tra dominū per sua scelera peccauit. studeat de istis flagellis assumere et suo creatori p̄ talia opa penalia satisfacere. ⁊ qui prius p̄ oblectata carnalia recessit a deo. nunc per afflictionē carnis ⁊ amaritudinē penitentie iterū conef redire. De hoc petrus damascenus sic dicit. **Optime penitet. qui dū carnē verberibz macebat. lucrum qd̄ delectatioe carnis ami-**

serat afflictionibz recompenfat. **Et salubzē illi nūc amaritudinē ingerit cuius caro olī noxa delectatioe peccauit.** **N**ihil differt quibz penis caro addicitur. dūmodo volūtas p̄cedētis illecebris vicaria represū corpis afflictione mutetur. qz qd̄ leta caro traxit ad culpā. afflictia reducat ad veniā. **De pe. da.** **U**n quisquis pro suis excessibus se hic nō afflixerit. nec a deo flagellat⁹ fuerit a p̄sortio filioz dei aliet⁹ erit. **U**n. b. aug. **Flagellat deus omnē filiū quez recipit et tu exceptus eris.** **S**i fueris exceptus a passioe flagelloz nō eris in numero filioz. **S**ic igitur patz de satisfactioe que ē tertia p̄ penitentie. **P**ost hxc etiaz sciendum q̄ vnusquisqz tanto maiore afflictiones penitentie seu satisfactiois p̄ suis peccatis dēt assumere. quāto recordatur turpiora ⁊ multipliciora crimia p̄tra suū creatorē se p̄mississe. **U**n b̄tus gre. ī qdā omelia. **U**nusqzqz tāto maiora querat bonoz opū lucra p̄ p̄miaz quāto grauiora sibi iculit dāna p̄ culpā. ne qz em̄ par fructus eē bōi opis dz et⁹. q̄ minus et eius qui āplus deliquit. tāto quisqz dz a se illicita abscidere q̄nto meminit se ⁊ illicita p̄petrasse. **I**n illis v̄bis vnus cuiusqz p̄scia p̄uenit dēt em̄ quilibet seipm̄ discutere. ⁊ in quibz et in quāris peccatis deliquit artēdere. **E**t prout excessit s̄m maior et minus suis delictis remedia p̄fectiora penitētia studeat adhibere. **E**t tñ circa hoc de misericordia dei presume re. **S**ic tamen presumere. ne p̄ingat ex aliqua negligēti securitate torpore. **E**t quibz p̄ditoz nē nō pascat cruciatibz nostris vult tñ ⁊ q̄ voluptate delectati ab eo discessimus p̄fectus ⁊ lamēta amariati iterū ad ip̄z ideam⁹. **I**ta tāgit beatus **Gre.** in cura pastora. sic di. **A**mmonendi sunt quippe qui p̄c-

eata deplozant operū et consummata
 mala perfecto diluant lamēto ne pl⁹
 astringatur in debito ppetrati opis .
 si minus solūit i fletibz satisfactionis
Scriptum quippe est. potum dedit no
 bis in lacrimis in mensura. vt videt
 licet vniuscuiusqz mens tantū penitē
 to conpunctionis sue bibat lacrimas
 quantum deo se meminit aruisse p cul
 pas. Ammonēdi sunt. vt incessanter
 commissa ante oculos reducāt atqz vi
 uendo agant vt a disincto iudice vi
 deri non debeāt. **U**nde dō cuz peteret
 veniam dicens. **A**uerte oculos a pec
 catis meis paulo superius itulit. **D**e
 lictum meum contra me ē semper. **A**c
 si diceret peccatū ne respicias. postu
 lo. qz hoc respicere ipse non cesso. **A**m
 monēdi sunt vt singula queqz admissa
 p fiderent. ac sigillatiz ea in se puni
 ant. vnde p ieremias dicit. **D**iuisiones
 aquarum deduxit oculus meus. **D**iuis
 fas quippe ex oculis aquas deducim?
 quādo peccatis singulis disparitas
 lacrimas damus nec vno eodēqz tē
 pore eque mens de omnibz dolet. **S**z
 dum nunc huius nūc illius memoria
 culpe acrius tangit. simul de omnibus
 in singulis p mōta purgatur. **A**mmonē
 nēdi sunt etiā vt de misericordia. qm
 postulant presumant ne vi immodera
 te afflictōis intereāt. neqz em pūis do
 minus añ delinquētiūz oculos stēda
 peccata opponeret. si per semetip suz
 ea disincte ferire voluisset. **C**onstat em
 qz a suo iudicio abscedere voluit quos
 miserādo pueniēs. semetip sos iudices
 fecerit. **U**nde per paulū dicit. **S**i nos
 metip sos indicaremus. nō vtiqz iudic
 caremur. **R**ursūqz amonendi sunt vt
 sic de spe fidurtam habeāt. ne tamē in
 cauta securitate torpescant. **P**lerūqz
 hostis callidus mētem. quam peccato
 supplantat. cuz de ruina sua afflictum

se respicit. securitatis pestifere blād
 cqs seducit. **M**odo alioz em facta gra
 uioza. mō nībil esse qd perpetratum ē
 mō misericordia domini ioquet. mō
 adhuc subsequēs tēpus ad penitētiā
 pollicet. vt dum per hxc mens decepta
 ducit ab intētōe penitētie suspendat
 quatinus sic bona nulla pceptat quaz
 mala nulla pstrisat. qz plenus obruat
 supplicis qz nūc gaudet etiā in deli
 ctis. **E**t notādū qz deus nē cruci
 atibus nostris nō pascit. sed delicto
 rū morbos medicamētis contrariis
 medet. vt qui voluptatibz delectari re
 cessimus. fletu amaritati redeamus.
Et qui pillicita deluēdo cecidimus.
 et ab illicitis nosmetip sos restringa
 mus. qz qd insana leticia ifuderat. sa
 lubris mestitia exurat. et qd vulnera
 uerat elactio supbie. curet abiectio hu
 milis vite. **H**xc greg. **P**er ista igif dic
 ta iam colligere possumus vnumquē
 qz penitentem debere perfectam peni
 tentiam prout peccauit suis sceleribz
 adhibere. si desiderat perfectā sanita
 tem anime. veniam suozum criminū
 a domino obrinere. **F**ilius.

Quero etiā de hoc vtrum peniten
 tia debeat ad finem vite durare
 an non. **C**a. II **P**ater **G**

De duratōne pe
 nitentie scire dēs qz penitētiā
 exteriorē nō oportet esse perpetuā. s3
 circa interiorē distinguit. **E**st em pe
 nitentia interior fm habitum et hxc de
 bet perpetua esse. **A**lia est fm actum et
 hanc non oportet esse perpetuam. sem
 per em tenetur quis ad interiorē pe
 nitētiā habitualē. qz velle nō peccasse
 s3 ad exteriorē nō tenet ip. **P**re
 terea ē alius dolor rōnal. qz est peccati
 detestatio. alius est sensibilis qz est pas
 sio: qz primus dolor ē: qz sp debet esse in